

НА ОЛТАРУ ОТАЏБИНЕ

Томас Лукић

2001.

ЈУТРА СА ЛЕУТАРА Речи о човеку

Свечана литија у Требињу

Велики бреж Леућар који се диже изнад мој родног Требиња, као мудро њлајно између неба и земље, носи илирско или жрчко име њо речи елефћерија, шћњо значи слобода. Са овог се брега види на ведром дану, њреко мора које је у близини, обала Ићалије. Тај велики видокруж није био без ућицаја на мој завичај и његове људе.

Јован Дучић – Белешке о себи

ХЕРЦЕГОВИНА

*Наши ће им ветри њејео разнећи,
Сѣраћемо са сѣне њоѓане им сѣоје;
Заболи смо које на великој мећи,
Саг је њући наш налик на сунчане сноје.*

*Паиће њаучина на мачеве ѓрубе,
А скромно ће рало ојећи да засвећли;
И као шѣо јуриш саг оѓласе њрубе,
Уранке ће мирне да јављају њећли.*

*И њоћи ће к слави одмах од њочећка
Нов њород све њраѓом наших леѓиона,
Блажен, у колевци он чу како њрећка
Праћи у леѓенду ѓлас њобедних звона.*

*Знаће да је само она земља свећла
Где никад још није њала суза срама;
Где су деца на мач име оца мећла
Шѣо живи у химни и у молићвама.*

1930.

Увјеретве.

Од оштане ове парохије израва изврди се
на основу књиге Домовник III страна
154, да је **ЉОВАН ДУЧИЋ** законити
син Српско-православних родитеља: Андрије
Дучића и Јовке рођ. Сушић - рођен у Под-
гљивцу код Требње дана 15 фебруара
1874 год. (самогаду осамдесетдевети ливрине
годиче).

Ово увјеретве бриједи као крвотиза.
Парах и средњости.

Доктор Владимир Димовић

* * *

Песник је најчистија грудa своје земље. Обичном човеку може отаџбина изгледати једна предрасуда историје. Одиста, земља коју зовемо отаџбином може данас бити малена, а сутра велика; данас на северу, а сутра на југу; данас једнорасна, а сутра састављена од више раса; значи, нешто што не представља ни једно исто земљиште, ни исту климу, ни исту крв. За време Тукидида, Грци су сматрали својом отаџбином само сваки своју покрајину са једним главним божанством, а не целу Хелладу, ни сва грчка божанства. Али предмет човекове љубави за отаџбину који се мењао временом по форми, ипак се није мењао по суштини; и та љубав је стара колико и историја човекова. То је осећање стечено у првој заједници срећа и несрећа једне групе људства: у сигурности код куће, у страху од непријатеља споља. Језик и традиција заједничке, само су еманација једног вишег мотива: мрачне човекове љубави за тло које га је хранило одмах после мајчиног млека. Једно од најстаријих грчких божанстава била је Геа, што значи земља која рађа; а једно од највећих божанстава, богиња Деметра, била је божанство земљиног плода, са светилиштем у Елеузини, која је постала центром грчког света. Тако је осећање за домаће тло постало мрачним атавизмом, и јачим од свег нашег унутрашњег живота. За племенитог човека љубав према земљи превазилази љубав према породици. Већи му је бол кад непријатељ загази у његову земљу, него кад негде на граници потуче војску. Ми волимо своју земљу и кад не волимо своје суграђане; и ми волимо свој родни град и онда кад нас прогна из себе, као што је био случај Овидија и Дантеа. Човек се после свих неправди враћа у своју отаџбину кад је у опасности, да јој ипак помогне, као Аристид што се кришом вратио из прогонства да се бори у битки код Саламине.

Јован Дучић, *О Песнику*, писано у Каиру и Београду, 1926–1930.

Насловна страна *Зоре*, уредник Јован Дучић

Репрезентанти не једног краја, него једног народа, њих тројица су начинили од малог Мостара град који је, захваљујући њима, заувек остао велик. Око 1900. *Зора* у Мостару, *Босанска вила* у Сарајеву, *Срћ* у Дубровнику, *Бранково коло* у Сремским Карловцима, *Лейойис Мајице српске* у Новом Саду и *Српски књижевни гласник* у Београду били су више но часописи, више но књижевни листови – били су, на разним тачкама земље у мраку, светлосни сигнали једног народа који није пристајао да буде уништен.

Милан Кашанин, *Усамљеник (Јован Дучић)*, 1968.

ПАТРИОТИЗАМ У КЊИЖЕВНОСТИ

Српска је Књижевност у једном погледу судбине свог народа: она је препуштена сама себи, бави се сама о себи, чита се само у границама своје отаџбине. Критика њена, колико је има, она је критика само српска. Њу није осијала срећа других народа да је читају и пресуђују страни народи, да они откривају њене велике таленте, да се њима одушевљавају, и да српско слово има већег значења и за шири свијет. Пала је неколико пута у туђини по која утјешна, ласкава ријеч о неким праведним нашим дјелима, али српска писменост позната је још и данас у опћем књижевном животу само по нашим народним пјесмама. Сатисфакција је то нашем народном генију, народној Музи наше страдалничке прошлости, али и један знак више да је српска умјетничка Књижевност још дијете, и да, онако самоникла и ненапојена на опћем извору, на врелу свјетског слова није ни могла да дадне јунаке за ону војску великих генија, чији умови саздаше величанствени храм Европске Музе. Наука европска познаје неколико српских имена, биљежи их поред страних имена свјетског гласа, али Књижевност није до сада дала таквих имена.

Ограничени смо на себи самијем. Српски писци осјећају се славни ако њихова дјела не пропану и ако се пред књижевним српским Ареопагом чује уз њихово име ријеч књижевник или пјесник. Тиме је сва њихова амбиција задовољена.

Јован Дучић, *Зора*, Мостар, 1. јануар 1899.

* * *

Немањићи су потрошили све своје „куле гроша и дуката” да узвисе име Господње, и да украсе славу хероја, и да узнесу мученика са Голготе. Српски свети Сава, велики печат наше историје, јесте, по чистоти и непорочности његове личности, и по лепоти и обимности мисије, и по државничкој продорности и стварању, једна од највећих фигура европског XII века, богатог у мистицима, века светог Бонавентуре и Дантеа. Зато сам, поред Христа, мислио често овуда и на овог његовог српског изванредног светитеља. Он ме је пратио целим путем. Био је можда први од свих Срба који је овуд прошао својом краљевском ногом. Све што данас овде блиста на сунцу вечности, огледало се у плавим немањићским очима, очима тог нашег мудраца и писца, политичара и светитеља, без којег вероватно наша херојска нација или не би данас уопште постојала, или бар не са њеним данашњим овако изразито расним одликама.

Ниједан народ није имао заслужнијег човека. А потпуније, отменије, чистије и поноситије личности мислиоца, и мистика, не налазим нигде другде. Наша средњовековна житија, која су потекла из пера краљева и првосвештеника, и која се читају и данас са толико радости и користи, доказују дубоко хришћанство српског средњег века. А та су дивна житија писана сва по угледу на светитељево ремек-дело. Та житија су понос наше укупне националне културе. Одиста, изгледа да је и све друго што се стварало у нашем сјајном средњем веку било урађено у знаку овог изванредног духа и творца – што је урађено и верски, и политички, и културно. Зато, омађијан његовим споменом, нисам се овуд одвајао од његове личности као изванредног светитеља којег сам стављао одмах после Христа.

Градови и Химере, Писмо из Палестине – Јерусалим

О РОДОЉУБЉУ

Да ли патриотизам значи само човеково топло осећање за земљу у којој је рођен? Или патриотизам значи пре свега врелу љубав за народну традицију и језик? По речи *йаџриа*, одиста би патриотизам значио осећање за тло свог племена, али по речи род, од које смо ми Срби направили лепу реч родољубље, то осећање би значило љубав за традицију и језик. Уосталом, ово обоје излазе на једно исто: пошто се и племенско тло обележава границом духовном а не физичком. – Стварно, *оџаџбина*, *није ни џло*, *ни џлеме*, *ни језик*, *неџо колеџивни дух једноџ народа*. Било је увек, а има и данас, пуно народа који живе на заједничком тлу, и говоре истим језиком, а не самтрају се истим народом. У старом веку је таква била и Грчка, подељена на разне земље, а Римљани су сматрали друкчим народима чак и насеља у римској Кампањи. У Средњем веку су биле слично без јединства Италија, Немачка и Шпанија. Оне су међусобно ратовале као туђе једна другој. И данас двадесет држава и народа шпанског језика у Јужној и Средњој Америци деле себе на исте начине.

Колективни дух једног народа, то је производ заједничке прошлости, историје, заједно подељених срећа и несрећа, победа и пораза. Колективни дух зато представља истодобно и материјалну и моралну област: заједничке жртве у крви за исте принципе и за исти идеал. Патриотизам је стога једно велико породично осећање стечено историјским условима живота, осећање које захвата од првог до последњег човека целу масу народну, ма колико она била бројно крупна, насупрот осећању духовне блискости према суседним земљама и народима, које сматрају затим далеким и туђим, или њима непријатељским. У многим народима је постојао због овог калективног духа заједнички не само трон него и олтар. Један Народ, један Бог, један Краљ – то је био идеал и неких од старих држава. – Патриотизам је одувек сматран и божанским осећањем у човека. Град Атина је имала своју сопствену богињу Атenu која је чувала њену државу, другу него што је била богиња Атина којег другог града. Ако је један од тих градова био победилац или побеђен у каквом међусобном рату, онда се заслуга за победу или кривица за пораз најпре приписивала богињи, а тек затим оружју, а по потреби, тај је град и понекад обарао своје старо божанство, а себи бирао друго и ново. Међутим, за хришћане су њихова Богородица или Христос подједнако обожавани у срећи и у несрећи, пошто добар хришћанин сваку своју несрећу сматра погрешком својом, а не Божјом; или сматра све у свом животу казном и наградом небеском за заслуге или грехе своје или предачке. Из овог се види такођер да је патриотизам у старом веку био свештеног и божанског карактера, а не људског.

У Средњем веку су краљеви замењивали античка државна божанства: краљ је значио отаџбину, а крајева жена, син и кћерка носили су често у мираз и делове своје отаџбине или право наследства на њу. Ратовало се за краљеве и династије колико за веру и отаџбину, чак и пуно више.

Јован Дучић, *Јуџра са Леуџара*

Уине
Краљевине Југославије
Петра II
по милости Божијој и великој народној
Краља Југославије
Краљевски наредници

На предлог заступника Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министра саобраћаја, у вези указа У.Пр.Пов.Бр.6851 од 22 децембра 1938 године, на основу § 103 став 1 Закона о чиновницима од 31 марта 1931 године и § 110 финансијског закона за 1938/39 годину

РЕШИЛИ СУ И РЕШАВАЈУ

Да се ДУЧИЋ Јован, изванредни посланик и опуномоћени министар II положајне групе 1 степена Краљевине Југославије у Букурешту, постави за изванредног и опуномоћеног амбасадора II положајне групе 1 степена Краљевине Југославије у Букурешту.

Заступник Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова, Министар саобраћаја нека изврши овај указ.

6 јануара 1939
Београд

Заступник
Претседника Министарског савета и
Министра иностраних послова
Министар саобраћаја,

Дабле

Указ о именовану Јована Дучића за изванредног и опуномоћеног амбасадора
Краљевине Југославије у Букурешту

Јован Дучић – амбасадор Краљевине Југославије, 1939.

О ЈОВАНУ ДУЧИЋУ

... То очевидно није Женева или Мадрид које бисмо ми видели својим очима: али шта то мари, ако их ми тако видимо кад читамо Дучића. Краљ мисли, своје или усвојене, фантастичне до парадокса само ако је парадокс звучан или сликован, Јован Дучић остаје краљ израза...

Милан Грол, *Око Јована Дучића*, 1926.

... Дучићеве се песме знају напамет у прегрштима; оне су, што поезија највише може, ушле не само у наш унутрашњи, него и у наш свакидашњи живот...

Исидора Секулић, *Уз сабрана дела Ј. Дучића*, 1929.

... пева свак, пева и војска на јуришу кроз хладне батаљоне воде до колена. О блажени божји човече, о радости чиста и наивна! Па и тада у заносу победе, Шантић је милостив и пружа руке побеђеном бегу. – Дучић остаје у ставу гордости.

Под насловом старог, ваљда одбаченог циклуса *Моја отаџбина*, прикупио је он неколико песама о два балканска и о Првом светском рату, надахнут старом епопејом. „Унуци иду куд су ишли деди”, „На сваком раскршћу – по један краљ чека”. Реке Вардар и Брегалницу, где је „хорда” учинила препад на нашу војску, и била распршена, дигнуо је до неба и дивинизирао их као млечне путе! У часу кад је српска војска, у Првом светском рату, обухваћена надмоћним непријатељем са две стране, и ударена по други пут ножем у леђа с треће стране, те морала да напусти отаџбину, решена да је ослобађа са новог фронта, иза границе, Дучић је поноснији него икада и гордо узвикује: *Понела је ова војска отаџбину у срцу и у својим засјавама*; и спремна је да јој за сваку кап материнског млека

врати по кап своје крви. „Преко палих иду пути величине; Слава, то је страшно сунце мученика”...

Перо Слијепчевић, *Јован Дучић*, 1934–1956.

... У својим родољубивим стиховима, Дучић не преполовљује историју, не дели је механички на прошлост и садашњост, он једнако глорификује претке и потомке. У његовим очима, борци у бици код Куманова, на Брегалници, на Добром пољу, и мученици на острву Виду, нису мањи хероји од оних који су пали код Велбужда, на Марици и Косову. По њему, ми нисмо народ на крају пута кроз историју, него на почетку, и наша прошлост није већа но наша будућност.

Узвишеност мотива у *Мојој отаџбини* прате узвишеност и чистота песничког израза...

Милан Кашанин, *Усамљеник*, 1968.

... Он је Србе и њихову историју годинама упоређивао с великим и славним народима, али и са суседима на Балкану. И нико као он није исказао о свом народу и његовој духовности речи толико нато-пљене лепотом; а у његовим запажањима о хришћанском опредељењу Срба, о садржини и смислу светосавља, о српској уметности средњег века, о карактеру једног народа у коме, и поред херојства античког типа, преовлађују доброта и милосрђе, поред осталог, о великом броју људи и догађаја новије српске политичке и културне историје има не само тачности него и нових гледања...

Радован Самарцић, *О Јовану Дучићу*, 1989.

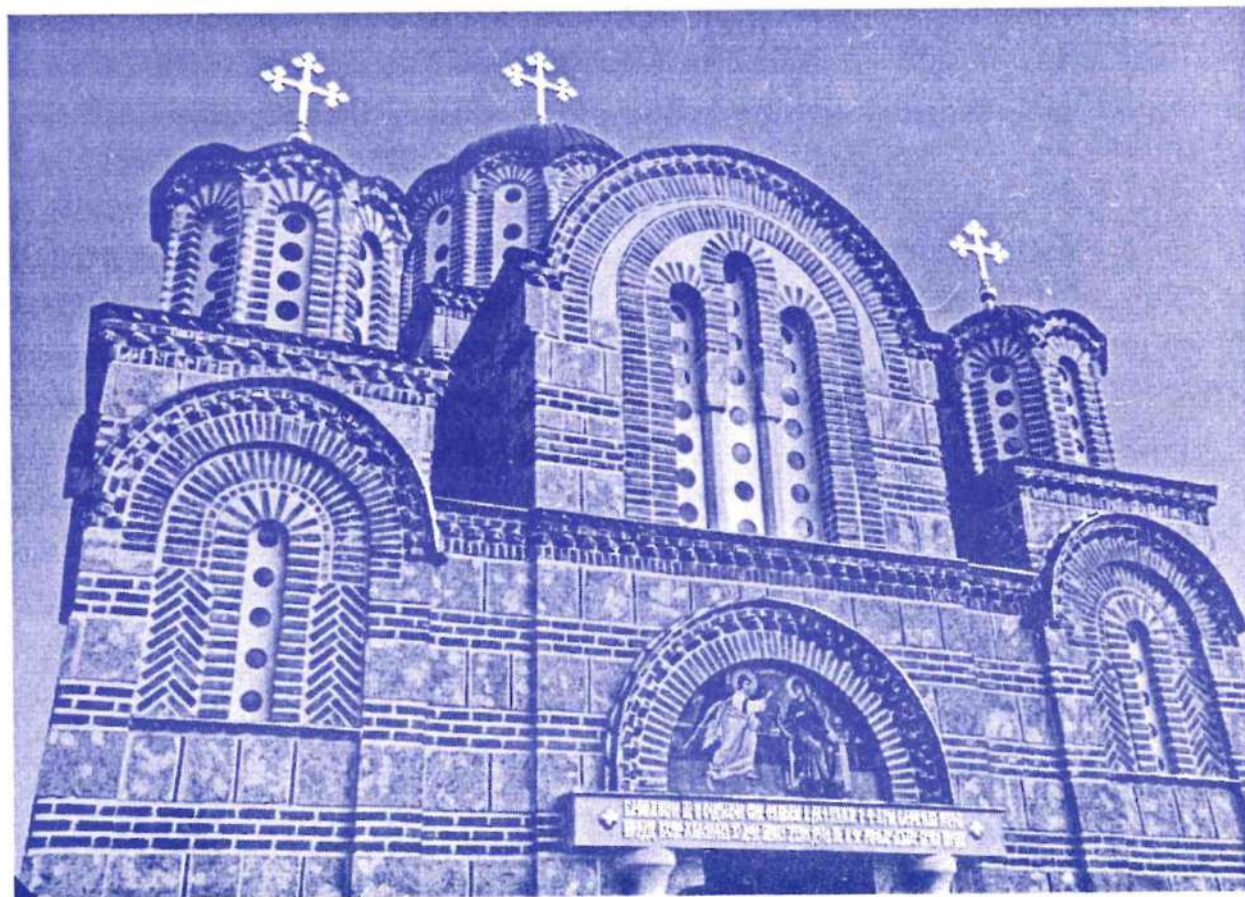

ВЕРУЈЕМ У БОГА И СРПСТВО

По општим законима, св се живо враћа у неживо, а биће у прапочетни прах. Потом циклус креће у супротном смеру. Данас песников прах почива у туђем гробу, јер почива у туђој земљи. Човек не може имати гроба уколико му га ускрати родна грудa. Не знам какав злочин спречава да се кости великог песника положе у два метра требињске пескуше и да се он врати међу своје. Какви год да смо, његови смо, а он с оне стране гроба чезне за нама. Ми смо његови, као што је и он наш, понајвише тиме што нас је превазишао.

22. мај – 2. јун 1989.
Чикаго – Сан Фансиско

Милан Комненић

Херцеговачка Грачаница

ПОВРАТАК

*Каг мој ѿрах, Творче, мирно ѿређе
У ѓрумен ѓлине ужсежсене,
Таг неће више биѿи међе
Између ѿебе и измеђ мене.*

*Каг сврши ројсѿво два начела
Духа и ѿела, зла и добра,
Паиће ѿаг уза свих ѿочела
У задњој берби коју обрах.*

*И ѿсѿајући безобличан,
На ѿврайѿку свом сѿаром ѿуѿу –
Теби ћу биѿи оѿетѿ сличан,
И ѿрвом дану и минуѿу.*

*Носећ у шаѿи ѿреѓриѿ сунѿа,
У зениѿама неба комаѿ,
Сићи ће најзад са врхунѿа
Тај асѿрални и вечни номаѿ!*

*Као у сјају новоѓ дана,
Дирнуѿа крилом веѿра блаѓа,
Гранѿиѿа мирѿе зањихана
Не осѿавивши ниѓде ѿраѓа.*

1943.

Јован Дучић у Никшићу

*Др Војислав Кошћуница, председник СРЈ – са државницима Републике Српске
одаје почасћ Јовану Дучићу*

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

- 1871? Јован Дучић рођен је у Требињу године која још није поуздано утврђена: сам песник, у својој аутобиографској белешци за *Алманах српско-хрватских песника и приповедача*, Београд–Загреб, 1911, пише да је рођен 5. II 1874. Међутим у најранијој биографској белешци о Дучићу, објављеној у Босанској вили 1900. (XV, бр. 20) стоји да се песник родио у „Требињу 1871. г. фебруара мјесеца”. По Пери Слијепчевићу, тај датум је 1. IX 1872. године (*У Народној енциклопедији српско-хрватској-словеначкој* Ст. Станојевића стоји да је Јован Дучић рођен 5. II 1871). По завршеној основној школи Дучић из Требиња одлази у Мостар где свршава Трговачку школу.
- 1890–1891. Прва година Учитељске школе у Сарајеву.
- 1891–1893. Завршава Учитељску школу у Сомбору. Као учитељ служи у Бијељини и Мостару, а затим, пошто је због национално-политичког рада отпуштен из државне службе, одлази у манастир Житомишлић.
1896. Заједно са Алексом Шантићем и Светозаром Ћоровићем покреће у Мостару књижевни лист *Зора*.
1899. Одлази на студије у Женеву.
1906. Дипломира на филозофско-социолошком факултету у Женеви.
1907. Службеник Министарства иностраних дела у Београду.
1910. Почетак дипломатске каријере: аташе у Цариграду, Софији и Риму, секретар посланства у Атини, саветник и отправник полова у Мадриду. По завршетку Првог светског рата опет је у Атини, затим је делегат при Лиги народа у Женеви и посланик у Каиру.
1932. После прекида од неколико година поново се враћа у дипломатску службу: посланик у Будимпешти и Риму; први југословенски дипломата у рангу амбасадора у Букурешту. За време Другог светског рата био је у Лисабону, Мадриду и најзад у Сједињеним Америчким Државама.
1943. 7. априла умро је у Гери (држава Индијана), САД.
2000. Повратак у Отаџбину.

У случају да царем узнема да жели да се сав пољ новац заједно са харителјана од вредности размени у истој новца и раздели на два једнака дела. Први део овој новца да се да Српском књижевном друштву ПРОСВЕТА у Сарајеву у сврху подупирања српских језички и васпитних сврха у Босни и Херцеговини. Други део овој новца да се употребљава за изградњу крајње православне цркве у Требињу у ситанцу оне у Косовској Трапаници и да се такође имају пренесе и сакрати у истој.

Моје пожелје и жељница нека се прода у Америци постојећим својствима и постојећим проценима и сав новац који се добије из продаје да се доде још наведеној Главници, а исто тако да се обе парцеле у Београду продају и добијени износи додају још наведеној Главници. Моји наследници су: моја сестра г. Сова Андрић која се сада налази у Требињу, мајка повојној министру др Влада Андрића, којој намењен у случају да је на животињу 100.000 динара, Имам некака г. Лејошавић А. Максимовић рођ. Пеловићу Београду, Целошочка ул. бр. 18, којој исто тако намењен 100.000 динара. Сви лејати су у динарима, а по курсу размене који је био пре рата 1941. Остали наследници су истородеце мој полубрате Риста Тривојевића којима намењен по 20.000 динара свакоме, у истој динарској вредности како је пре споменуто.

За извршење овој тестаментна именујем Михајла Зучића, индустријалца у Тери Индијана Сједињено Америчке Државе, и Цркови Зучића, директора Америчко-српске банке у Сарајеву и молим да се образује у Сарајеву или у Требињу Комитет из других добрих и поштених Срба који ће се старати за то да буду сви лејати поштено и без огласа извршени. Препоручујем следке моје пријатеље: гнев. професора Слободана Јовановића, др Владимира Марковића, др Николаја Велимировића и адвоката др Николу Стојановића из Београда. Молим још наведене пријатеље да раде озбиљно и са залагањем приликом извршавања тестаментна једној српској патристији која је у последњим поменутимачином приликом позицију српске расе са схватана која интересају и неопходним идојана у којима се налази у овом поменуту.

Зачујем у Воја и српску расу.

15. јула 1941.

Јован Душић,
краљевски министар у Мадриду

Тестамент Јована Душића

Издавачи: Архив Војводине Нови Сад и
Православна етно галерија ОГЊИШТЕ Пале
Аутори изложбе: Весна Башић и Павле Станојевић
Аутор каталога: Весна Башић

Фотографисао у Требињу: Илија Рамић
Техничка реализација изложбе: Павле Станојевић и Алексије Рачуница
Штампа: Српска књига, Рума, Павловачка 27